Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Бишнинская основная общеобразовательная школа Зеленодольского муниципального района Республики Татарстан»

«Рассмотрено»

Руководитель ШМО гуманитарных предметов
___________ / З.Ю.Файзиева/
Протокол № 1
от «26» 08 2024г.

«Согласовано»

Заместитель директора по УР
____________/Г.Ю.Гарифуллина/
«26» 08 2024г.

« Утверждено»

Директор школы
__________________/З.М.Сабирова/
Приказ №110-од от «26» 08 2024г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
по родной (татарской) литератупе
в 8 классе
Шигабуллиной Гульнары Тахировны, учителя родного (татарского) языка и литературы

Рассмотрено на заседании педагогического совета школы.
Протокол №1 от «26» 08 2024 года

2024-2025 учебный год

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Рабочая программа учебного предмета **«Родная (татарская) литература» (далее Рабочая программа)** в 8 классе составлена в соответствии со следующими нормативно-правовыми документами:

1. Федеральным Законом «Об образовании в Российской Федерации» от 29 декабря 2012 г. № 273-ФЗ;
2. Федеральным государственным образовательным стандартом основного общего образования, утвержденным приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г. № 1897;
3. Приказом МО и Н РФ от 31.12.2015 № 1577 «О внесении изменений в Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования, утвержденный приказом Министерства образовании и науки РФ от 17.12.2010 №1897»;
4. Основной образовательной программой основного общего образования МБОУ «Бишнинская основная общеобразовательная школа ЗМР РТ»;
5. Уставом МБОУ «Бишнинская основная общеобразовательная школа ЗМР РТ»;
6. Учебным планом МБОУ «Бишнинская основная общеобразовательная школа ЗМР РТ» на 2024-2025 учебный год;

Положением о структуре, порядке разработки и утверждения рабочих программ педагогов Муниципального бюджетного общеобразовательного учреждения «Бишнинская основная общеобразовательная школа Зеленодольского муниципального района Республики Татарстан

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОГРАММЫ

Рабочая программа учебного предмета «Родная (татарская) литература» для общеобразовательных организаций с обучением на татарском языке (5-9 классы) ориентирована на воспитание и развитие качеств личности, отвечающих требованиям информационного общества, задачам построения российского гражданского общества на основе принципов толерантности, диалога культур и уважения многонационального, поликультурного и поликонфессионального состава; предусматривает ознакомление учащихся на уровне основного общего образования с лучшими произведениями татарской литературы, с творчеством отдельных писателей, усвоение методов разбора и анализа литературных произведений; предусматривает обучение пониманию новизны в творчестве отдельных выдающихся литераторов, умению формировать объективные выводы и отношение, а также обеспечивает сохранение психического и физического здоровья детей.

Обучение родной (татарской) литературе на уровне основного общего образования включает в себя формирование необходимых для понимания и интеллектуального осмысления литературного произведения и творчества писателя теоретических и творческих навыков, а также знакомство учащихся с информацией о национальной культуре татарского народа.

ОСНОВНЫЕ ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ ИЗУЧЕНИЯ РОДНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ОСНОВНОЙ ШКОЛЕ

• формирование духовно развитой личности, обладающей гуманистическим мировоззрением, национальным самосознанием и общероссийским гражданским сознанием, чувством патриотизма;

• развитие интеллектуальных и творческих способностей учащихся, необходимых для успешной социализации и самореализации личности;

• постижение учащимися вершинных произведений отечественной и мировой литературы, их чтение и анализ, основанный на понимании образной природы искусства слова, опирающийся на принципы единства художественной формы и содержания, связи искусства с жизнью, историзма;

• поэтапное, последовательное формирование умений читать, комментировать, анализировать и интерпретировать художественный текст;

• овладение возможными алгоритмами постижения смыслов, заложенных в художественном тексте (или любом другом речевом высказывании), и создание собственного текста, представление своих оценок и суждений по поводу прочитанного;

• овладение важнейшими общеучебными умениями и универсальными учебными действиями (формулировать цели деятельности, планировать ее, осуществлять библиографический поиск, находить и обрабатывать необходимую информацию из различных источников, включая Интернет и др.);

• использование опыта общения с произведениями художественной литературы в повседневной жизни и учебной деятельности, речевом самосовершенствовании.

ОПИСАНИЕ МЕСТА УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА

На изучение предмета «Родная (татарская) литература» отводится:

Класс	В неделю	Всего часов	Всего учебных недель
8 класс	2 часа	68 часов	34 недель
9 класс	2 часа	68 часов	34 недель

ПЛАНИРУЕМЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ ИЗУЧЕНИЯ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА

Результатом освоения учебного курса по родной (татарской) литературе (5-9 классы) являются:

Личностными результатами выпускников основной школы, формируемыми при изучении предмета являются:

- воспитание российской гражданской идентичности: патриотизма, чувства гордости за свою Родину, прошлое и настоящее многонационального народа России; усвоение гуманистических, демократических и традиционных ценностей многонационального российского общества; воспитание чувства ответственности и долга перед Родиной;
- формирование ответственного отношения к учению, готовности и способности обучающихся к саморазвитию и самообразованию;
- формирование осознанного, уважительного и доброжелательного отношения к другому человеку, его мнению, мировоззрению, культуре, языку, вере, гражданской позиции, к истории, религии, языкам, ценностям народов России и народов мира;
- формирование коммуникативной компетентности со сверстниками, старшими и младшими в процессе образовательной, общественно полезной, учебно-исследовательской, творческой и других видов деятельности;
- использование для решения познавательных и коммуникативных задач различных источников информации (словари, энциклопедии, интернет-ресурсы и др.).

Метапредметные результаты изучения предмета в основной школе:

- умение понимать проблему, выдвигать гипотезу, структурировать материал, подбирать аргументы для подтверждения собственной позиции, выделять причинно-следственные связи в устных и письменных высказываниях, формулировать выводы;
- владение основами самоконтроля, самооценки, принятия решений и осуществления осознанного выбора в учебной и познавательной деятельности;
- смысловое чтение;
- умение организовывать учебное сотрудничество и совместную деятельность с учителем и сверстниками; работать индивидуально и в группе; находить общее решение и разрешать конфликты на основе согласования позиций и учёта интересов; формулировать, аргументировать и отстаивать своё мнение;
- умение осознанно использовать речевые средства в соответствии с задачей коммуникации, для выражения своих чувств, мыслей и потребностей; планирования и регуляции своей деятельности; владение устной и письменной речью; монологической контекстной речью;
- умение работать с разными источниками информации, находить ее, анализировать, использовать в самостоятельной деятельности.

Предметные результаты выпускников основной школы состоят в следующем:

1) в познавательной сфере:

• понимание ключевых проблем изученных произведений татарского фольклора и фольклора других народов;

• понимание связи литературных произведений с эпохой их написания, выявление заложенных в них вневременных, непреходящих нравственных ценностей и их современного звучания;

• умение анализировать литературное произведение: определять его принадлежность к одному из литературных родов и жанров; понимать и формулировать тему, идею, нравственный пафос литературного произведения, характеризовать его героев, сопоставлять героев одного или нескольких произведений;

• определение в произведении элементов сюжета, композиции, изобразительно-выразительных средств языка, понимание их роли в раскрытии идейно художественного содержания произведения (элементы филологического анализа);

• владение элементарной литературоведческой терминологией при анализе литературного произведения;

2) в ценностно-ориентационной сфере:

• приобщение к духовно-нравственным ценностям татарской литературы и культуры, сопоставление их с духовно-нравственными ценностями других народов;

• формулирование собственного отношения к произведениям татарской литературы, их оценка;

• собственная интерпретация (в отдельных случаях) изученных литературных произведений;

• понимание авторской позиции и свое отношение к ней;

3) в коммуникативной сфере:

• восприятие на слух литературных произведений разных жанров, осмысленное чтение и адекватное восприятие;

• умение пересказывать прозаические произведения или их отрывки с использованием образных средств русского языка и цитат из текста; отвечать на вопросы по прослушанному или прочитанному тексту; создавать устные монологические высказывания разного типа; уметь вести диалог;

• написание изложений и сочинений на темы, связанные с тематикой, проблематикой изученных произведений, классные и домашние творческие работы, рефераты на литературные и общекультурные темы;

4) в эстетической сфере:

• понимание образной природы литературы как явления словесного искусства; эстетическое восприятие произведений литературы; формирование эстетического вкуса;

• понимание татарского слова в его эстетической функции, роли изобразительно-выразительных языковых средств в создании художественных образов литературных произведений.

ТРЕБОВАНИЯ К УРОВНЮ ПОДГОТОВКИ УЧАЩИХСЯ ПО КУРСУ «РОДНАЯ (ТАТАРСКАЯ) ЛИТЕРАТУРА»

Личностные универсальные учебные действия

Ученик научится:

- Понимать литературу как одну из национально-культурных ценностей русского народа.
- Уважительно относиться к родной литературе, испытывать гордость за неё.
- Оценивать свои и чужие поступки.
- Проявлять внимание, удивление, желание больше узнать.

Ученик получит возможность научиться:

- Понимать определяющую роль родной литературы в развитии интеллектуальных, творческих способностей и моральных качеств личности.
- Анализировать и характеризовать эмоциональные состояния и чувства окружающих, строить свои взаимоотношения с их учетом.

Регулятивные универсальные учебные действия

Ученик научится:

- Планированию пути достижения цели.
- Установлению целевых приоритетов.
- Оценивать уровень владения тем или иным учебным действием (отвечать на вопрос «что я не знаю и не умею?»).

Ученик получит возможность научиться:

- Учитывать условия выполнения учебной задачи.
- Выделять альтернативные способы достижения цели.
- Осуществлять итоговый контроль деятельности («что сделано») и пооперационный контроль («как выполнена каждая операция, входящая в состав учебного действия»).

Коммуникативные универсальные учебные действия

Ученик научится:

- Устанавливать и вырабатывать разные точки зрения.
- Аргументировать свою точку зрения.
- Задавать вопросы.
- Осуществлять контроль.
- Составлять план текста.

Ученик получит возможность научиться:

- Продуктивно разрешать конфликты на основе учёта интересов и позиций всех участников, поиска и оценки альтернативных способов разрешения конфликтов; договариваться и приходить к общему решению в совместной деятельности.
- Брать на себя инициативу в организации совместного действия (деловое лидерство).

Познавательные универсальные учебные действия

Ученик научится:

- пользоваться знаками, символами, таблицами, схемами, приведенными в учебной литературе; строить сообщение в устной форме;
- находить в материалах учебника ответ на заданный вопрос;
- ориентироваться на возможное разнообразие способов решения учебной задачи;
- анализировать изучаемые объекты с выделением существенных и несущественных признаков;
- анализировать объекты с выделением существенных и несущественных признаков (в коллективной организации деятельности);
- осуществлять синтез как составление целого из частей;
- проводить сравнение, классификацию изученных объектов по самостоятельно выделенным основаниям (критериям) при указании количества групп;
- устанавливать причинно-следственные связи в изучаемом круге явлений;
- проводить аналогии между изучаемым материалом и собственным опытом.

Ученик получит возможность научиться:

- выделять информацию из сообщений разных видов в соответствии с учебной задачей;
- осуществлять запись (фиксацию) указанной учителем информации об изучаемом языковом факте;
- проводить сравнение, сериацию и классификацию изученных объектов по самостоятельно выделенным основаниям (критериям) при указании и без указания количества групп;
- обобщать (выводить общее для целого ряда единичных объектов).

Предметные результаты обучения

Ученик научится:

- видеть черты русского национального характера в героях русских былин;
- учитывая жанрово-родовые признаки произведений устного народного творчества, выбирать фольклорные произведения для самостоятельного чтения;
- выразительно читать былины, соблюдая соответствующий интонационный рисунок устного рассказывания;
- пересказывать былины, чётко выделяя сюжетные линии, не пропуская значимых композиционных элементов, используя в своей речи характерные для былин художественные приёмы;
- осознанно воспринимать художественное произведение в единстве формы и содержания; адекватно понимать художественный текст и давать его смысловой анализ;
- воспринимать художественный текст как произведение искусства, послание автора читателю, современнику и потомку;
- определять для себя актуальную и перспективную цели чтения художественной литературы; выбирать произведения для самостоятельного чтения;
- анализировать и истолковывать произведения разной жанровой природы, аргументировано формулируя своё отношение к прочитанному;
- создавать собственный текст аналитического и интерпретирующего характера в различных форматах;
- сопоставлять произведение словесного искусства и его воплощение в других искусствах;

Ученик получит возможность научиться:

- рассказывать о самостоятельно прочитанной былине, обосновывая свой выбор;
- сочинять былину и/или придумывать сюжетные линии;
- сравнивая произведения героического эпоса разных народов (былину и сагу, былину и сказание), определять черты национального характера;
- выбирать произведения устного народного творчества разных народов для самостоятельного чтения, руководствуясь конкретными целевыми установками;
- устанавливать связи между фольклорными произведениями разных народов на уровне тематики, проблематики, образов (по принципу сходства и различия).
- выбирать путь анализа произведения, адекватный жанрово-родовой природе художественного текста;
- сопоставлять «чужие» тексты интерпретирующего характера, аргументировано оценивать их;
- оценивать интерпретацию художественного текста, созданную средствами других искусств.

СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО МАТЕРИАЛА

Ведущая тема: стиль писателя – стиль эпохи

№ п/п	Количество часов	Содержание учебного материала	Требования к уровню общеобразовательной подготовки учащихся
1.	1ч.	Повторение: лирические, эпические и драматические роды художественной литературы	Различать роды и жанры
2.	2 ч.	**Назидание в художественной литературе**. Общая характеристика татарской литературы периода Казанского ханства (Мухаммед Амин, Кулшариф, Умми Камал). Гуманистическая дидактика творчества поэта **Мухаммедьяра** («Нэсыйхэт» / «Назидание»).	Выразительно читать стихотворение, выделить назидание поэта. Выявлять в тексте разные виды художественных образов.
3.	4 ч.	Концепция образованного, просвещенного человека, особенности его изображения (**Муса Акъегет** «Хисаметдин менла»). Просвещенность, честность, ум, патриотизм и благородство. Авторская характеристика героя. Нравственный выбор героя. Воплощение в образе Хисаметдина идеальных качеств народа.	Выделять назидательность как одну из основных традиций национальной литературы. Анализировать повесть М. Акъегета, охарактеризовать персонажей. Написать

4.	5 ч.	**М.Гафури** «Нәсыйхәт» / «Назидание». Добро и зло в стихотворении поэта начала XX века. Традиции и новаторство. *Г. Тукай “Дусларга бер сүз”, “Мәхәббәт”, “Бер татар шагыйренең сүзләре”/Г.Тукай “Слово друзьям», «Любовь», «Слова татарского поэта»*	сочинение. Сопоставлять стихотворения Мухаммедьяра и М. Гафури, Тукая с точки зрения основных мотивов и авторской позиции.
5.	2 ч.	**Психологизм в литературе. Ш. Камал** «Буранда» / «В метель». Эмоциональная насыщенность текста: средства и приемы. Композиция.	Отмечать особенности формирования различных форм психологизма в татарской литературе начала XX века. Воспринимать психологизм как специфическую характеристику искусства. Анализировать произведения. Определить виды психологизма, средства психологизма.
6.	3 ч.	**Ф. Амирхан**«Бер хәрабәдә» / «На развалинах…».Жанр нэсер.Образ повествователя, его переживания. Символы, повторы, музыкальное оформление текста. Имена героев.	
7.	4 ч.	**Романтический стиль в татарской литературе. Ф. Борнаш** «Таһир-Зөһрә» /«Тагир-Зухра». Жанр трагедии. Средневековый романтический сюжет, тема любви и предательства.	Выявлять черты романтической традиции в литературных произведениях, определять художественные функции фольклорных мотивов, образов, поэтических средств в литературном произведении. Написать сочинение по повести Г. Кутуя. Выучить наизусть отрывок поэмы Х. Такташа.
8.	2ч.	**Х. Такташ.** «Алсу». Жанр поэмы. Романтический герой.	
9	*1ч.*	***Внеклассное чтение. Творчество поэтесс в татарской литературе: Л.Шакирзянова, Э. Мукминова, Н.Сафина, Р.Валиева, Б.Рахимова, Э.Шарифуллина, А.Мингазова/*** *Л.Шагыйрьҗан, Э.Мөэминова, Н.Сафина, Р.Вәлиева, Б.Рәхимова, Э.Шәрифуллина, А.Минһаҗева*	
10.	5ч.	**Г.Кутуй**«Тапшырылмаган хатлар» / «Неотосланные письма». Романтический сюжет. Вставки в духе социалистического реализма.	
11	*1*	***Дәрестән тыш уку. Ф.Байрамова*** *“Кынгырау”/”Колокольчик”*	

12.	5 ч.	**К. Тинчурин** «Сүнгән йолдызлар» / «Угасшие звезды». Афористичность названия. Тема любви.	
13.	3 ч.	**Патриотизм в татарской литературе. Ф. Карим** «Сибәли дә сибәли» / «Моросит и моросит», *«Телэк»/ «Желание», «Бездә яздыр"/ " У нас, наверное весна", "Газиз әнкәй"/ "Дорогая мама"* Патриотизм в поэзии периода Великой Отечественной войны. Анализ стихотворения. Картины природы, их роль в создании образа главного героя, усиления психологизма.	Читать выразительно произведение с учётом его жанровой специфики, литературоведческий анализ.
14	*4ч*	***Татарская литература 60-80-ых годов. Г.Бәширов*** *"Туган ягым- яшел бишек"/ «Край родимый – зеленая колыбель»*	
15	*5ч*	***А.Гилязев*** *«Язгы кәрваннар"/ "Весенние караваны». Жанр повести*	
16	*5ч*	***М.Юнус.*** *«Шәмдәлләрдә генә утлар яна"/ "Свеча горела..."*	
17	*1*	***Дәрестән тыш уку. Мәдинә Маликова*** *"Чәчкә балы"*	
18.	3 ч.	**Ф. Яруллин** «Җилкәннәр җилдә сынала» / «Упругие паруса». Противоборство с судьбой и с собственной немощью.	Анализировать повесть, охарактеризовать главного героя. Написать сочинение.
19.	3 ч.	**Р. Файзуллин.** «Җаныңның ваклыгын сылтама заманга...» / «Мелочность твоей души…».	Иметь представление о творчестве Р. Файзуллина. Самостоятельно подбирать стихотворения поэта, созвучные с данным стихотворением.
20.	4 ч.	**Философичность татарской литературы. Т. Миннуллин** «Әлдермештән Әлмәндәр» / «Альмандар из Альдермыша». Образ сильного человека в литературе. Мотив победы над смертью. Преобразование мира как жизненная потребность человека.	Иметь представление о творчестве Т. Миннуллина. Анализировать драму. Написать сочинение. Анализировать стихотворения М. Аглямова.

21.	2 ч.	**М. Аглямов**«Каеннар булсаң иде» / «Как березы», «Учак урыннары» / «Места костров». Сила – в преданности идеалам. Проблема “исторической памяти”. Многообразие жанровых форм, стилевых черт в творчестве М. Аглямова.	Самостоятельно подбирать стихотворения поэта, созвучные с данным стихотворением.
22	*1*	***Дәрестән тыш уку.Хәзерге татар әдәбиятында яшьләр иҗаты***	
23.	4 ч.	**Повторение и обобщение изученного в 8 классе**	Писать контрольное сочинение

АҢЛАТМА ЯЗУЫ

Татар әдәбиятыннан эш программасы Россия Федерациясендәге һәм Татарстан Республикасындагы мәгарифкә кагылышлы хокукый-норматив актларга һәм федераль дәүләт стандартларына нигезләнеп төзелде:

1. “Россия Федерациясендә мәгариф турында” 29 декабрь, 2012 ел, № 273-ФЗ Федераль законы;
2. Россия Федерациясе Мәгариф һәм Фән министрлыгының 2009 елның 6 октябрендәге боерыгы белән расланган икенче буын төп гомуми белем бирүнең Федераль дәүләт белем бирү стандартлары;
3. “РФ Мәгариф һәм Фән министырлыгының 2010 елның 17 декабрендәге 1897 номерлы боерыгы белән расланган төп гомуми белем бирүнең Федераль дәүләт белем бирү стандартына үзгәрешләр кертү турында” 31.12.2015 ел, № 1577;
4. Бишнә төп гомуми белем мәктәбенең төп гомуми белем бирү программасы;
5. Бишнә төп гомуми белем мәктәбенең уставы;
6. Бишнә төп гомуми белем мәктәбенең 2024-2025 нче уку елына укыту планы;
7. “Татарстан Республикасы Зеленодол муниципаль районының Бишнә төп гомуми белем мәктәбе” муниципаль бюджет гомуми белем учреждениесе педагогларның эш программаларын эшләү һәм раслау структурасы, тәртибе турында нигезләмә.

“ТАТАР ӘДӘБИЯТЫ” КУРСЫНА ГОМУМИ ХАРАКТЕРИСТИКА

Сүз сәнгате булган әдәбият – тормышны үзенчәлекле танып белү формасы, ул хисси-эмоциональ тәэсир чаралары ярдәмендә дөнья сурәтен, моделен төзү һәм шуңа карата мөнәсәбәт формалаштыру сәләтенә ия. Мәктәптә укыту предметы буларак ул әхлакый-эстетик һәм интеллектуаль әзерлекле шәхес, гражданин тәрбияләүдә турыдан туры катнаша. Укучы әдәби әсәрләр, аларның авторлары фикере аша гомумкешелек кыйммәтләрен, халыкның рухи байлыгын үзләштерә - тормыш фәлсәфәсенә төшенә. Шуңа күрә гомуми белем бирү системасында бу укыту предметының әһәмияте зур. Гомуми төп белем бирүче мәктәпләрдә татар әдәбияты предметын үзләштерү нәтиҗәсендә укучыларда әдәби әсәрне аңлау-бәяләү күнекмәсе булдырыла, әхлакый позиция һәм эстетик зәвык тәрбияләнә, иҗади фикерләү үстерелә, һәм болар дөньяга карашны, тормышны бәяләү чарасына әверелергә тиеш.

Урта сыйныфларда әдәбият укыту әдәби мирасның иң камил әсәрләре, аерым язучылар иҗаты белән укып танышу һәм аларны өйрәнү, тикшерү – анализлау һәм нәтиҗәләр ясауга, бәяләүгә йөз тота. Укучыларда язучыларның тормышы, иҗаты турында (биографик), әдәбияттарихы, аның төрле этаплары, аерым чорлар әдәбиятының йөзен билгеләгән әсәрләр, язучылар турында өстәмә, әдәби әсәрне, иҗатны тирәнтен анализлау өчен кирәк булган өстәмә теоретик, әдәби әсәрне чор белән бәйләп характерлаучы, чорның сыйфатларын, төп кыйммәтләрен табу өчен кирәкле мәгълүматларның туплануы мөһим.

Татар әдәбиятының аерым чорлары үзара бәйләнешле өйрәнелә башлый, аерым фольклор үрнәкләре, аларга анализ аша поэтик-фәлсәфи йөкләмәне, эчке, субъектив мәгънәне табу күнекмәләре формалаштырыла – болар әдәби иҗатка карата күзаллау булдыруда катнаша. Әдәби үрнәкләр белән танышу эше өч төрдә алып барыла: аерым әдәби әсәрләр уку һәм анализлау, аерым берләре укып фикер алышу, кайберләре сыйныфтан тыш уку өчен тәкъдим ителә. Әмма һәр очракта да алда куелган критерий һәм таләпләр истә тотыла.

ТРның гомумбелем мәктәпләре өчен чыгарылган үрнәк укыту планы буенча татар әдәбияты укыту фәненең мәҗбүри өлешендә база дәрәҗәсендә өйрәнелә. Укыту планы 8 нче сыйныфта татар әдәбиятын укыту ана теле һәм әдәбиятын укытуның **икенче баскычына** (5-9 нчы сыйныфлар) туры килә**.** Бу чорда тормышның төрле өлкәләренә караган, төрле һөнәр ияләренең язмышларын чагылдырган әдәби әсәрләр белән танышуга, аларны тиешенчә аңларга, матурлык ноктасыннан бәяләп кабулитәргә өйрәнүгә игътибар ителә. Халык авых иҗатының төрле төрләренә, аларның үзенчәлекләренә игътибар ителеп, фольклор белән әдәбият арасындагы тыгыз бәйләнеш күрсәтелә. Укучыларның сөйләм телен үстерүгә зур урын бирелә, әдәбият теориясеннән башлангыч мәгълүмат бирелә.

ПРЕДМЕТНЫ ӨЙРӘНҮНЕҢ МАКСАТЛАРЫ ҺӘМ БУРЫЧЛАРЫ

Урта сыйныфларда әдәбиятны укытуның **төп максаты** булыпматур әдәбият әсәрләрен форма һәм эчтәлек берлегендә аңларга һәм анализларга өйрәтү, логик фикерләү сәләтен үстерү һәм камилләштерү, балаларның рухи дөньяларын баету тора. Бу процесс өч – гамәли, гомуми белем бирү, тәрбияви - яссылыкларны берләштереп алып барылырга тиеш. Әлеге максат түбәндәге **бурычларны** алга куя:

- Укучының төп әдәби-тарихи мәгълүматларны һәм әдәби-теоретик төшенчәләрне белүенә ирешү һәм анализ барышында кулланырга күнектерү;
- укучыда матур әдәбият әсәрләрен мөстәкыйль уку ихтыяҗы булдыру;
- укучының телдән һәм язма сөйләмен үстерү;
- укучыда үз милләтенә, аның әдәбиятына, мәдәниятенә карата хөрмәт, дөньяга гуманлы караш, гражданлык тойгысы, патриотизм хисләре, үз милләтенең, шушы төбәктә яшәүче башка халыкларның мәдәни кыйммәтләренә хөрмәт хисләре тәрбияләү.

Өйрәнелгән әдәби әсәрләрне чорларның үсеш тәртибендә системалы итеп күзалларга ярдәм итү.

1. Әдәби әсәрнең төрен һәм жанрын билгеләргә өйрәтү.
2. Әдәби әсәрне өлешчә анализлау күнекмәләре булдыру.
3. Шигъри текстларны яисә чәчмә әсәрләрдән өзекләрнеятлату.
4. Укучының мөстәкыйль фикерләвен, гомумиләштереп нәтиҗәләр ясау сәләтен үстерү.

УКУ ФӘНЕНЕҢ УКУ ПЛАНЫНДА ТОТКАН УРЫНЫ

5-9 сыйныфларда сәгатьләр бүленеше.

Сыйныф	Атнага	Барлык сәгать	Барлык уку атнасы
8 сыйныф	2 сәгать	68 сәгать	34 атна
9 сыйныф	1 сәгать	34 сәгать	34 атна

УКЫТУНЫҢ ПЛАНЛАШТЫРЫЛГАН НӘТИҖӘЛӘРЕ

Татар әдәбияты буенча уку курсының төп гомуми белем дәрәҗәсендә өйрәнү укучыларда әдәби әсәрне кабул итү, анализлау, бәяләү, эстетик зәвык тәрбияләү, иҗади фикерләүне үстерү нәтиҗәсе булып тора.

1) Шәхескә кагылышлы нәтиҗәләр:

- әдәбиятның кеше тормышындагы ролен билгели алу;
- үз халкыңның тарихы, мәдәнияте, әдәбияты белән горурлану хисләренә ия булу;
- милләткә мәхәббәт хисенең тирәнлеген, милләткә хезмәт итүнең бөеклегенә төшенү;

- әсәр геройлары үрнәгендә үзеңдә уңай сыйфатлар булдыру;

- янәшәдәге кешеләргә игътибарлылык, дусларга карата хөрмәт хисе булу, һөнәр турында җитди караш формалашу;
- әсәрдә гореф-гадәтләр һәм йолаларның бирелеше һәм аларга карата ихтирам хисләре булу;
- әсәргә салынган идеянең кыйммәтен кабул итү аша үз-үзеңне тәрбияләү;
- әдәби әсәрләр нигезендә әхлак тәрбиясе һәм патриотик тәрбия алу;
- әдәби әсәрләр үрнәгендә өлкән буынга ихтирамлы булу, гомумкешелек сыйфатларына ия булу;
- илебез азатлыгы өчен көрәшкән сугышчыларга хөрмәт хисенә төшенү, Ватаныбыз тарихына сакчыл карашлы булу;
- рухи байлыкның зур бәхет булуын аңлау.

2) Метапредмет нәтиҗәләр:

Әдәбиятны иҗтимагый һәм мәдәни тормыш-күренешләре белән бәйлелектә аңлау.

3) Танып-белу гамәлләре:

- гомум уку гамәлләре (танып белу мәсьәләсен аңлау, төрле жанрдагы текстлардан кирәкле мәгълүматны аерып чыгару, өйрәнелә торган материал эчендә төп фикерне билгеләү, белемне структуралаштыру, нәтиҗәләр, гомумиләштерүләр ясау);

- логик уку гамәлләре (билгеләрне аерып чыгару максаты белән объектларны анализлау, объектларны чагыштыру, классификацияләү критерийларын эшләү, сәбәп-нәтиҗә бәйләнешләрен билгеләү);
- проблема кую һәм аны хәл итү (проблеманы тәгъбир итү, иҗади һәм эзләнү характерындагы проблемаларны хәл итү чараларын мөстәкыйль эшләү).

4) Коммуникатив гамәлләр:

- хезмәттәшлек итү;
- тел нормаларына туры китереп, монолог төзү һәм диалогта катнашу осталыгына ия булу;
- үз фикерләрен тәгъбир итү;
- текст эчтәлеген өлешләргә бүлеп сөйләү;
- фикерләрне дәлилләп җиткерү;
- сәнгатьле уку күнекмәләрен үстерү;
- фикерләрне эзлекле рәвештә, мисаллар белән дәлилләп, телдән һәм язмача формалаштыру;
- Регулятив гамәлләр:
- уку мәсьәләсен кую;
- фаразлау;
- үз эшчәнлекне планлаштыру һәм оештыру;
- анализ барышын төзү;
- узенең һәм башкаларның эшчәнлекләрен контрольдә тотып бәяли алу;
- узанализ һәм үзбәя ясау.

5) Предмет нәтиҗәләр:

- халык авыз иҗаты - дастан жанрын үзләштерү, аның матур әдәбият белән уртак сыйфатларын һәм үзенчәлекләрен аера белү;
- әдәбият аша образлы фикерли алу.

ФӘННИ ҮЗЛӘШТЕРҮНЕҢ ПЛАНЛАШТЫРЫЛГАН НӘТИҖӘЛӘРЕ

8нче сыйныф укучылары белергә тиеш:

- Татар әдәбиятындагы аерым язучылар иҗаты, әсәрләр хакында гомуми күзаллау булырга;
- текстларны тулысынча, сюжет -композиция бирелеше ятыннан, тематика- проблематика һәм образлар бирелеше аспектында, тел-стиль ноктасыннан анализлый һәм шәрехли алырга;
- әдәби төрләр һәм жанрлар, шигырь төзелеше, тезмә һәм чәчмә сөйләм үзенчәлекләре хакында белергә;
- әдәби әсәр теориясен: әдәби образ, аның төрләре; әдәби әсәр, аның эчтәлеге һәм формасы; тема, проблема, идея; сюжет, композиция; конфликт, аның төрләре, сәбәпләре; махсус тел - сурәтләү чаралары турында белергә;
- язучы иҗатын гомумиләштереп анализларга,бәяләргә;
- әдәбиятның тарихи барыш булуы хакында гомуми күзаллау булырга;
- әдәби әсәрнең әһәмиятен, кыйммәтен, үзенчәлекләрен аңлый һәм дәлилле итеп аңлата, исбатлый белергә тиеш.

8нче сыйныф укучылары ия булырга тиешле күнекмәләр:

- төрле жанрдагы әдәби әсәрләрне аңлап һәм иҗади, сәнгатьле уку;
- әдәби әсәрне сюжет-композиция, образлар бирелеше, тел-стиль ягыннанан ализлау;
- шигъри текстларны яисә чәчмә әсәрдән өзекләрне яттан өйрәнү;
- плантөзүһәмәсәрләртурындабәяләмә, сочинение элементлары белән изложение язу;
- сайлап алынган, яки тәкъдим ителгән язучының тормыш юлын, иҗатын сөйләү;
- фольклор әсәрләренең жанрын һәм аларга хас үзенчәләрне табу;
- әдәби әсәрнең төрен, жанрын билгеләү һәм фикерне исбатлау;
- әсәрләрнең проблемаларын яки темаларын чагыштыру, үзенчәлекләрен билгеләү;
- әдәбиәсәрләрбуенчаһәмтормыштаналганфикер-карашларга,хис-кичерешләргә нигезләнеп сочинение язу.

ЭШ ПРОГРАММАСЫНЫҢ ЭЧТӘЛЕГЕ

Сәнгать төре буларак әдәбият. Әдәбиятның башка сәнгать төрләре арасында урыны. Сүз сәнгатендә тормыш моделен төзү үзенчәлекләре. Тормышны һәм кешенең бай рухи дөньясын танып–белү чарасы буларак әдәбият. Аның әхлакый һәм эстетик яктан кешегә йогынтысы.

Урта гасырлар әдәбияты. Казан ханлыгы чоры

Казан ханлыгы чорына кыскача тарихи, мәдәни, әдәби күзәтү.

Мөхәммәдьярның тормыш юлы турында мәгълүмат. «Нәсыйхәт» шигыре. Борынгы һәм урта гасырлар татар әдәбиятының шәрык әдәбиятына йөз тотып үсү-үзгәрүе, ислам идеологиясенә, фәлсәфәсенә нигезләнүе. Тотрыклы мотивлар: мәрхәмәтлелек, игелекле исем–ат, әхлаклылык, камил инсан һ.б. Урта гасырлар әдәбиятында романтик мотивлар. Үгет–нәсыйхәтчелек. Символик образлар.

XIX гасыр әдәбияты

Чорга кыскача тарихи күзәтү. Татарларда мәгърифәтчелек хәрәкәте. **Муса Акъегетзадәнең «Хисаметдин менла» повесте**. Язучының тормыш юлы турында мәгълүмат бирү. Әдәбиятта яңа төр һәм жанрларның аерымлануы. Повесть жанры. Әсәрнең сюжеты, тема, проблема, идеясе. Мәгърифәтчелек әдәбиятында төп тема - аң-белем, әхлак, тәрбия, һөнәрле булу, төп каршылык – искелек һәм яңалык көрәше. Мәгърифәтле шәхеснең сурәтләнеше: укымышлы, һөнәрле булу, дини кануннарны, Коръәнне яхшы белү. Хатын-кыз азатлыгының алгы планга куелуы.

Сөйләм үстерү. Төп образларга характеристика язу.

XX гасыр башы әдәбияты

Чорга кыскача тарихи күзәтү. XX гасыр башында сүз сәнгатенең шәрык һәм рус-Европа әдәби-фәлсәфи, мәдәни казанышларын үзләштерүе. Милләт проблемасының үзәккә куелуы, язучыларның әхлакый, фәлсәфи һәм әдәби–эстетик эзләнүләре, тәҗрибәләр. Яңа тип геройлар мәйданга чыгу.

М.Гафуриның «Нәсыйхәт» шигыре. Язучының тормыш юлы турында мәгълүмат бирү. Әдәбиятта үгет-нәсыйхәт бирү. М.Гафуриның башлангыч чор иҗатында дидиктика - үгет-нәсыйхәт бирүнең өстенлек алуы. Үгет-нәсыйхәт бирүнең төп мотивы – кешене әхлаклы, аң-белемле итү. Лирик герой ихлас, гадел, ярдәмчел булырга, дөнья малына, аның ләззәтләренә кызыкмаска чакыра. М.Гафури иҗатында Урта гасыр татар әдәбиятыннан килгән традицияләрнең дәвам ителүе. Ритм, рифма, строфа үзенчәлекләре.

Габдулла Тукайның «Дустларга бер сүз», «Мәхәббәт», «Бер татар шагыйренең сүзләре» шигырьләре. Тормыш юлын, иҗатын искә төшерү, өстәмә мәгълүмат бирү. Шагыйрь иҗатының чорларга бүленеше, һәр чорга хас сыйфатлар. Лирик төр, лирик жанр үзенчәлекләре. Лирик герой образы. Шагыйрь иҗатында күтәрелгән төп мотивлар: уку-гыйлем –татар халкының наданлыгы, артталыгы өчен борчылу, бу хәлдән чыгу юллары турында уйлану; мәхәббәт – эчкерсез саф мәхәббәткә, аның кодрәтенә, хатын-кыз гүзәллегенә дан җырлау; шагыйрь – шагыйрьлек эше милли азатлык өчен көрәш идеясе белән үрелү. Тел-сурәтләү чаралары. Ритм һәм рифма, тезмә, строфа.Гражданлык лирикасы

Сөйләм үстерү Сочинение

1. Габдулла Тукай иҗатында мәхәббәт лирикасы.
2. Габдулла Тукай иҗатында шагыйрь образының бирелеше.
3. Габдулла Тукайның Җаек чоры иҗатында милләт темасы.

Шәриф Камалның «Буранда» хикәясе. Язучының тормыш юлын искә төшерү. «Буранда» хикәясендә авторның төп максаты – Мостафаның кичерешләрен аңлату. Ананың хәсрәтле тормышы, төп геройның үкенү сәбәпләре икесенә карата да кызгану хисләре уята. Буран образы – адаштыра торган табигать күренеше генә түгел, Мостафаның әнисенә булган мөнәсәбәтендә зур ялгышуы, адашуы, хәзерге хисләре, күңел халәте. Әсәрнең фаҗигале тәмамлануы, аеруча үкенеч белән тасвирлануы хикәяне онытылмаслык итеп истә калдыра. Әдәби төр, жанрын билгеләү. Образлар системасы: кеше, табигать яки әйбер, ясалма образлар. Кеше образлары: төп геройлар, ярдәмче геройлар, катнашучы геройлар, аталучы геройлар һәм җыелма образлар. Әдәби алымнар: кабатлау, янәшәлек, каршы кую, үткәнгә әйләнеп кайту.Троплар. Әсәрнең пафосы – сентименталь пафос. Язучы стиле. Әдәбиятта нәфис-бизәкле стиль.

Фатих Әмирханның «Бер хәрабәдә» хикәясе. Язучының тормыш юлын искә төшерү. Хикәядә авыр, кайгылы хәлләрнең сурәтләнүе. Матурлык, Яшьлек, Мәхәббәт, Бәхетнең вакытлы булуы аша тормышның мәгънәсе юклыкка төшенү. Әсәрнең эчке катламын музыка аша бирү: Сөләйман карт елавы, капка, кыңгырау, бакча, сандугач тавышы, гитараның моңлы уйнавы, карчыкның йөткерүе карга каңгылдавы. Әдәби төр, жанрын билгеләү. Образлар системасы: кеше, табигать яки әйбер, ясалма образлар. Кеше образлары: төп геройлар, ярдәмче геройлар, катнашучы геройлар, аталучы геройлар һәм җыелма образлар. Әдәби алымнар: кабатлау, янәшәлек, каршы кую, үткәнгә әйләнеп кайту.Троплар. Әсәрнең пафосы (сентименталь пафос), фәлсәфи фикерләр белән баетылуы. Язучы стиле: хикәя тормыш –яшәешкә ләгънәт укый, экзистенциализм

фәлсәфәсен белдерә.

Сөйләм үстерү. Фатих Әмирханның «Бер хәрабәдә» хикәясенә бәя

Фәтхи Борнашның «Таһир-Зөһрә» трагедиясе. Язучының тормыш юлы белән танышу. «Таһир-Зөһрә» трагедиясен уку. Драма төренә анализ ясау үзенчәлекләрен искә төшерү. Конфликтын билгеләү. Шигырь белән язылган, дастан сюжетына нигезләнгән булуы, дөнья әдәбиятында киң таралган мәхәббәт һәм мәкер, гаделлек һәм явызлык көрәше. Трагедиянең пафосын (трагик пафос), язучы стилен билгеләү – әдәбиятта нәфис-бизәкле стиль. (4 сәгать)

20 – 30 нчы еллар әдәбияты

30 нчы еллар әдәбиятында көрәш романтикасын сурәтләү. Тормышны матурлап, шартлылык кануннарына буйсындырып тасвирлау. Заманга хас яңа герой эзләү. **Әдәби барыш:** чор әдәбияты.

Һади Такташның «Алсу» поэмасы. Үз чорының кичерешләрен, каршылыкларын чагылдырган иң популяр, танылган шагыйрь, прозаик, драматург буларак тормышы, иҗаты белән таныштыру. «Алсу» поэмасында яшьлекнең, көрәш романтикасының сурәтләнеше. **Әдәби төр һәм жанрлар.** Лиро-эпик жанр – поэма. **Әдәби әсәрдәге образлылык.** Образ, символ, деталь. Кеше образлары: төп герой, ярдәмче герой, катнашучы геройлар, җыелма образлар. Характер. Лирик герой, лирик “мин”, автор образы, автор позициясе. **Әдәби әсәр. Эчтәлек һәм форма.** Тема, проблема, идея, пафос. Идеал. Әсәрдә сурәтләнгән дөнья. Пейзаж, портрет. **Әдәби иҗат. Сәнгати алымнар һәм стиль.** Әдәби алымнар: кабатлау, янәшәлек, каршы кую. Тел–стиль чаралары (лексик, стилистик, фонетик чаралар һәм троплар). Тезмә һәм чәчмә сөйләм үзенчәлекләре. Ритм һәм рифма, тезмә, строфа.

Гадел Кутуйның «Тапшырылмаган хатлар» повесте. Язучының тормыш юлы турында мәгълүмат бирү. Конфликт, сюжет, сюжет элементлары. Композиция: тышкы һәм эчке корылыш. Тема, проблема, идея, пафос. Идеал. Психологизм.

Мәхәббәт, гаилә кору темасын ачу. Конфликтның кемнәр арасында баруы, сәбәпләре, чишелеше ягыннан әсәрне анализлау. Төп конфликтның эчке конфликт булуына басым ясау. Галиянең хатларны үзе өчен язуын ачыклау. Сюжет этапларыначу. Эпистоляр повесть жанры.

Сөйләм үстерү. Сочинение

1. Гадел Кутуйның “Тапшырылмаган хатлар” повестенда Искәндәр һәм Вәли образлары”
2. «Тапшырылмаганхатлар» повестендамәхәббәт-гаиләпроблемасыныңхәлителеше.
3. Галиянең 4 хаты да Искәндәргә тапшырылган дип уйлап, Искәндәр исеменнән Галиягә хат языгыз.
4. Галиягә яки Искәндәргә үзегез хат языгыз.

Кәрим Тинчуринның «Сүнгән йолдызлар» драмасы. Әдипнең тормыш юлы турында мәгълүмат бирү. Драма әсәрләренә анализ ясау үзенчәлекләре. Фаҗигале драма жанрында язылган әсәрнең сюжет-композициясен ачыклау. Кеше бәхете темасының бирелеше, драманың проблема, идеясен билгеләү . Төп образларга характеристика бирү, сәнгатьчә эшләнешен өйрәнү. Портрет. Психологизм . Язучы стиле - фаҗигале.

Сөйләм үстерү. Сочинение.

1. Кәрим Тинчуринның «Сүнгән йолдызлар» драмасында төп образларның бирелеше.
2. Кәрим Тинчуринның «Сүнгән йолдызлар» драмасында күтәрелгән проблемалар.
3. «Сүнгән йолдызлар» драмасының сәнгатьчә эшләнеше.

Бөек Ватан сугышы чоры әдәбияты

Фатих Кәримнең «Сибәли дә сибәли», «Ант», «Ватаным өчен», «Теләк», «Сөйләр сүзләр бик күп алар», «Бездә яздыр», «Газиз әнкәй» шигырьләре. Тормыш юлы турында мәгълүмат. Иҗатының чорларга бүленеше. Сугыш чоры иҗатының үзенчәлекләре: җиңүгә ышаныч белән илен сакларга ант итү; лирик геройның рухи дөньясы баю; яшәү һәм үлү турында фәлсәфи уйлануы; фашизмга нәфрәт хисләре; туган ягын,

якыннарын сагыну. Гражданлык лирикасы, күңел лирикасы.Сугыш чорында шагыйрь иҗатының поэма һәм баллада жанрында иң югары ноктага җитүе. «**Кыңгыраулы яшел гармун**» поэмасында сугышчының күңел дөньясы, хис-кичерешләрен лирик планда сурәтләү. **«Сибәли дә сибәли»** шигырендә сугыш фаҗигасен табигать күренешләре, тел-сурәтләү чарасы сынландыру, әдәби алым кабатлау аша тасвирлау.

60-80 нче еллар әдәбияты. XX гасырның икенче яртысында татар әдәбиятының милли нигезләргә кайтуы. Шушы чорда яңа жанрларның, тема-мотивлар, әдәби формаларның аваз салуы. Әдәбиятның яңалыкка омтылышы: яңа иҗади агымнарга, жанр формаларына, темаларга мөрәҗәгать итү, әдәби герой мәсьәләсендә эзләнүләр. Азатлык, шәхес иреге, фикер хөрлеге мәсьәләләренең куелышы

Гомәр Бәшировның «Туган ягым – яшел бишек» автобиографик повесте. (кыскартып). Язучының тормыш юлы турында мәгълүмат бирү. Повестьта халык тормышының тулы бер панорамасы чагылу. Әсәрдә туган ил, халкың белән горурлану хисе тасвирлана, повесть укучыларда хезмәткә, туган җиргә мәхәббәт тәрбияли. Сурәтләнгән геройларның, вакыйга-күренешләрнең тормышчан булуы, шулар аша әдип татар авылының үткәнен һәм бүгенгесен, борынгыдан килгән гореф-гадәтләрен, йолаларын, халыкның күңел байлыгын, гомумән, милли сыйфатларын тасвирлый. Г.Бәширов - портрет, табигатьбизәкләре, характер остасы; Гумәробразыныңбирелеше. Тел–стиль чаралары (лексик, стилистик, фонетик чаралар һәм троплар). Әдәби сөйләм: хикәяләү, сөйләшү (диалог), сөйләү (монолог). Чәчмә сөйләм үзенчәлекләре. Язучы стиле.

Аяз Гыйләҗевнең “Язгы кәрваннар” повестеЯзучының тормыш юлы турында мәгълүмат бирү. Повесть жанры. Хикәяләү, сурәтләү, бәяләү катламнары. Әдәби әсәрдәге образлылык: әдәби деталь, җыелма һәм символик образларның әсәр эчтәлеген ачудагы әһәмияте. Повестьны эчтәлек һәм форма ягыннан анализлаганда, хронотоп, архетипны ачыклау. Тел-стиль чаралары. Әсәр исеменең эчке һәм тышкы мәгънәгә ия булуы. Заманга тәнкыйди бәя. Язучы стиленең үзенчәлекләре.

Сөйләм үстерү. Сочинение.

1. “Кешеләргә изгелек кылып яшәү – үзе бәхет”.
2. Аяз Гыйләҗевнең “Язгы кәрваннар” повестенда яшь кеше образларының бирелеше.
3. Аяз Гыйләҗевнең “Язгы кәрваннар” повестенда образлар системасы.
4. Аяз Гыйләҗевнең “Язгы кәрваннар” повестенда заманга тәнкыйди бәя чагылышы.
5. Аяз Гыйләҗевнең “Язгы кәрваннар” повестенда язучы стиленең үзенчәлекләре.

Миргазиян Юныс “Биектә калу” (“Шәмдәлләрдә генә утлар яна”) повесте Язучының тормыш юлы турында мәгълүмат бирү. Повесть жанры. Хикәяләү, сурәтләү, бәяләү катламнары. Әдәби әсәрдәге образлылык: әдәби деталь, җыелма һәм символик образларның әсәр эчтәлеген ачудагы әһәмияте. Повестьны эчтәлек һәм форма ягыннан анализлаганда, хронотоп, архетипны ачыклау. Тел-стиль чаралары. Әсәр исеменең эчке һәм тышкы мәгънәгә ия булуы. Заманга тәнкыйди бәя. Язучы стиленең үзенчәлекләре. (4 сәгать)

Сөйләм үстерү Әдәби әсәргә бәя

Равил Фәйзуллинның «Җаныңның ваклыгын сылтама заманга…», «Аккошлар», «Мин сиңа йомшак таң җиле…»“Вакыт”, “Якты моң”, һәм кыска шигырьләре.

Шагыйрьнең тормыш юлы турында мәгълүмат бирү. Иҗатка 60 нчыеллардакилүе, яңача ритмика, рифма, образларсистемасытудыруы. Р.Фәйзуллинкыскаформаларгамөрәҗәгатьитә, аларда метафора алгыплангачыга. Лирик әсәрләргә анализ ясаүүзенчәлекләре. Табигыйхис-кичерешләрчагылыштапканшигырьләренеңҗырларбулыпкитүе. Фәлсәфи лирика.

Сөйләмүстерү Сочинение

1. Равил Фәйзуллин – фәлсәфи-лирик шагыйрь.
2. Равил Фәйзуллинның мәхәббәт лирикасы.
3. “Кыска шигырь – оста шагыйрь” Равил Фәйзуллин иҗатында форма хасиятләре.

Туфан Миңнуллинның «Әлдермештән Әлмәндәр» моңсу комедиясе. Әдипнең тормыш юлы турында мәгълүмат бирү. Драма әсәрләренә анализ ясау үзенчәлекләре. Каршылыкның төрләре: төп сюжет сызыгында тышкы каршылык Әлмәндәр һәм Әҗәл арасында, эчке каршылык Әҗәл күңелендә; ярдәмче сюжет сызыкларында тышкы каршылык Әлмәндәр белән Өммия, Әлмәндәр белән Искәндәр арасында формалаша. Төп сюжет сызыгындагы эчке каршылыкның төп каршылык булуы. Әсәрнең фәлсәфи фикерләр белән баетылуы. Әлмәндәр образының бирелеше, аның замандаш сыйфатларын туплаган, халыкчан образ-характер булуы. Комедиянең тел-сурәтләү чараларына, кинаяле тезмәләргә байлыгы. Реаль тормыш картиналарының шартлылык һәм символлар белән тыгыз кушылып китүе, шуның белән әсәрдәге төп идеяне тулырак ачуга ирешү.

Фәнис Яруллинның «Җилкәннәр җилдә сынала» повесте. Әдипнең тормышы, иҗаты турында мәгълүмат бирү. «Җилкәннәрҗилдәсынала» повестеның–автобиографик повесть булуы. Кешенеданлау, зурлаутемасыныңбирелеше. Тема, проблема, идея, пафос. Идеал. Язучы стиле. **(**3 сәгать).

Мөдәррис Әгъләмовның «Каеннар булсаң иде», «Учак урыннары» шигырьләре. Шагыйрьнең тормыш юлы, иҗаты белән таныштыру. Классик шигырьгә йөз тотып иҗат итүе. Кешене данлау, зурлау темасының бирелеше. Лирик әсәрләргә анализ ясау үзенчәлекләре. Лирик жанрлар: гражданлык лирикасы, күңел лирикасы. Әдәби алымнар: кабатлау, янәшәлек, каршы кую, үткәнгә әйләнеп кайту (ретроспекция). Шигырь төзелеше. Язучы стиле: экзистенциаль башлангыч. Йомгаклау дәресе

Дәрестән тыш уку өченәсәрләр

1. Дәресләргә әзерләнгәндә, вакытлы матбугат материалларына мөрәҗәгать итәалу.
2. Мәдинә Мәликова “Чәчкәбалы”
3. Фәүзия Бәйрәмова “Кыңгырау”
4. Татар әдәбиятында шагыйрәләр иҗаты: Л. Шагыйрьҗан, Э. Мөэминова, Н .Сафина, Р. Вәлиева, Б. Рәхимова, Э. Шәрифуллина, А. Минһаҗева. Шагыйрәләр иҗатын өйрәнеп, проектлар яклау дәресе.
5. Хәзерге татар әдәбиятында яшьләр иҗаты. Проектлар яклаудәресе

Ятлау өчен әсәрләр:

1. Г.Тукай “Мәхәббәт”шигыре.
2. Фатих Кәримнең «Сибәли дә сибәли» яки «Ант» шигырьләре.
3. Равил Фәйзуллинның “Якты моң”шигыре.
4. Мөдәррис Әгъләмовның “Каеннар булсаң иде” яки “Учак урыннары” шигыре.
5. Туфан Миңнуллинның «Әлдермештән Әлмәндәр» моңсу комедиясеннән өзек.
6.

ТЕМАТИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ

Ведущая тема: стиль писателя – стиль эпохи

№ п/п	Количество	Содержание учебного материала	Требования к уровню общеобразовательной подготовки учащихся

	часов		
1.	1ч.	Повторение: лирические, эпические и драматические роды художественной литературы	Различать роды и жанры
2.	2 ч.	**Назидание в художественной литературе**. Общая характеристика татарской литературы периода Казанского ханства (Мухаммед Амин, Кулшариф, Умми Камал). Гуманистическая дидактика творчества поэта **Мухаммедьяра** («Нәсыйхәт» / «Назидание»).	Выразительно читать стихотворение, выделить назидание поэта. Выявлять в тексте разные виды художественных образов. Выделять назидательность как одну из основных традиций национальной литературы. Анализировать повесть М. Акъегета, охарактеризовать персонажей. Написать сочинение. Сопоставлять стихотворения Мухаммедьяра и М. Гафури, Тукая с точки зрения основных мотивов и авторской позиции.
3.	4 ч.	Концепция образованного, просвещенного человека, особенности его изображения (**Муса Акъегет** «Хисаметдин менла»). Просвещенность, честность, ум, патриотизм и благородство. Авторская характеристика героя. Нравственный выбор героя. Воплощение в образе Хисаметдина идеальных качеств народа.	
4.	5 ч.	**М.Гафури** «Нәсыйхәт» / «Назидание». Добро и зло в стихотворении поэта начала XX века. Традиции и новаторство. *Г. Тукай “Дусларга бер сүз”, “Мәхәббәт”, “Бер татар шагыйренең сүзләре”/Г.Тукай “Слово друзьям», «Любовь», «Слова татарского поэта»*	
5.	2 ч.	**Психологизм в литературе. Ш. Камал** «Буранда» / «В метель». Эмоциональная насыщенность текста: средства и приемы. Композиция.	Отмечать особенности формирования различных форм психологизма в татарской литературе начала XX века. Воспринимать психологизм как специфическую характеристику искусства. Анализировать произведения. Определить виды психологизма, средства психологизма.
6.	3 ч.	**Ф. Амирхан**«Бер хәрабәдә» / «На развалинах…».Жанр нэсер.Образ повествователя, его переживания. Символы, повторы, музыкальное оформление текста. Имена героев.	

7.	4 ч.	**Романтический стиль в татарской литературе. Ф. Борнаш** «Таһир-Зөһрә» /«Тагир-Зухра». Жанр трагедии. Средневековый романтический сюжет, тема любви и предательства.	Выявлять черты романтической традиции в литературных произведениях, определять художественные функции фольклорных мотивов, образов, поэтических средств в литературном произведении. Написать сочинение по повести Г. Кутуя. Выучить наизусть отрывок поэмы Х. Такташа.
8.	2ч.	**Х. Такташ.** «Алсу». Жанр поэмы. Романтический герой.	
9	*1ч.*	***Внеклассное чтение. Творчество поэтесс в татарской литературе: Л.Шакирзянова, Э. Мукминова, Н.Сафина, Р.Валиева, Б.Рахимова, Э.Шарифуллина, А.Мингазова/*** *Л.Шагыйрьҗан, Э.Мөэминова, Н.Сафина, Р.Вәлиева, Б.Рәхимова, Э.Шәрифуллина, А.Минһаҗева*	
10.	5ч.	**Г.Кутуй**«Тапшырылмаган хатлар» / «Неотосланные письма». Романтический сюжет. Вставки в духе социалистического реализма.	
11	*1*	***Дәрестән тыш уку. Ф.Байрамова*** *“Кынгырау”/”Колокольчик”*	
12.	5 ч.	**К. Тинчурин** «Сүнгән йолдызлар» / «Угасшие звезды». Афористичность названия. Тема любви.	
13.	3 ч.	**Патриотизм в татарской литературе. Ф. Карим** «Сибәли дә сибәли» / «Моросит и моросит», *«Телэк»/ «Желание», «Бездә яздыр”/ “ У нас, наверное весна”, “Газиз әнкәй”/ “Дорогая мама”* Патриотизм в поэзии периода Великой Отечественной войны. Анализ стихотворения. Картины природы, их роль в создании образа главного героя, усиления психологизма.	Читать выразительно произведение с учётом его жанровой специфики, литературоведческий анализ.
14	*4ч*	***Татарская литература 60-80-ых годов. Г.Бәширов*** *”Туган ягым- яшел бишек”/ «Край родимый – зеленая колыбель»*	
15	*5ч*	***А.Гилязев*** *«Язгы кәрваннар”/ “Весенние караваны». Жанр повести*	
16	*5ч*	***М.Юнус.*** *«Шәмдәлләрдә генә утлар яна”/ “Свеча горела...”*	

17	*1*	***Дәрестән тыш уку. Мәдинә Маликова*** *“Чәчкә балы”*	
18.	3 ч.	**Ф. Яруллин** «Җилкәннәр җилдә сынала» / «Упругие паруса». Противоборство с судьбой и с собственной немощью.	Анализировать повесть, охарактеризовать главного героя. Написать сочинение.
19.	3 ч.	**Р. Файзуллин.** «Җаныңның ваклыгын сылтама заманга...» / «Мелочность твоей души…».	Иметь представление о творчестве Р. Файзуллина. Самостоятельно подбирать стихотворения поэта, созвучные с данным стихотворением.
20.	4 ч.	**Философичность татарской литературы. Т. Миннуллин** «Әлдермештән Әлмәндәр» / «Альмандар из Альдермыша». Образ сильного человека в литературе. Мотив победы над смертью. Преобразование мира как жизненная потребность человека.	Иметь представление о творчестве Т. Миннуллина. Анализировать драму. Написать сочинение. Анализировать стихотворения М. Аглямова. Самостоятельно подбирать стихотворения поэта, созвучные с данным стихотворением.
21.	2 ч.	**М. Аглямов**«Каеннар булсаң иде» / «Как березы», «Учак урыннары» / «Места костров». Сила – в преданности идеалам. Проблема “исторической памяти”. Многообразие жанровых форм, стилевых черт в творчестве М. Аглямова.	
22	*1*	***Дәрестән тыш уку.Хәзерге татар әдәбиятында яшьләр иҗаты***	
23.	4 ч.	**Повторение и обобщение изученного в 8 классе**	Писать контрольное сочинение